

mindazt, ami kérés a földről az egek Urához száll. Akik ma itt imádkoztak és énekeltek, azok egyenkint kivonulnak a temetőbe. De ebben a templomban, a ti munkátok színhelyén tovább folyik a végtelen értékű áldozat, állandóan jelen lesz az Úr Jézus az Oltáriszentségben, szüntelenül mennek az emberek megnyugvásért a gyóntatószékbe és az erősek eledeléért az áldozató rúcshoz. És ennek a sok kegyelemnek harmatja azok kezére és lelkére is hull, akik káromkodás nélkül, tehát imádkozó lélekkel végezték a templomépítést.

Emelem poharamat erre a lelkes, érdemes munkáscsapatra, amely megértette, min dolgozik; amely tisztában volt azzal, hogy ez valóban „magas építkezés” volt — lelki értelemben. Köszöntöm azt az együttest, amely összefogott, mint az összetett kezek. Ezt a gondolatot, amely kijegecsedett a templom körül, őrizze meg a munkásság és őrizze meg az Egyház, — és a közeli kezek ne eresszék el egymást a jövőben se. Isten áldása legyen az Egyház és a munkásság együttesén!”

Hosszas éljenzéssel és tapssal köszönték meg a munkások a hercegprimás szavait. A figyelő szemekről és arcokról le lehetett olvasni, hogy szívből beszél és szívekbe hullt minden mag.

Ezután az építető *megyéspüspök* emelkedett szólásra s köszönetét fejezvé ki munkásainak, az építési vállalkozónak, az irányító mérnököknek és az építésben legtöbbet fáradozó papjainak, így folytatta:

„Az a munkásság, amely hitében hűséges volt, de amely sokszor hallott az Egyházzal és főpapságról olyan kijelentéseket, melyek ha hitében nem is zavarták meg, de bántották. — ez a munkásság most közvetlen közelről megismerhette az Egyház vezetőit, akik nem sopánkodtak az elszegényedés miatt akkor, amikor leszegényítették javadalmaitól. Ez a sors érte a püspökséget is, mégis vállalta az építkezést, mert munkát akart adni azoknak, akiknek akkor munkájuk alig volt. Az elmúlt két és fél év alatt a munkásság még jobban megismerte főpásztorát és papjait; megismerte az Egyház szociális arculatát, amely nem forradalmakkal és istentagadással, hanem Isten szeretetével meg tudta mutatni, hogy tud segíteni még akkor is, amikor emberileg azt gondolták, hogy nincs lehetőség a továbbépítésre. Minden munkás, aki ebben a templomépítésben részt vett — mondta befejezésül — szent munkaközösség tagja lett. Ezután is minden esztendőben egyszer összejövünk közös szentáldozásra, hálaadó szentmisére és összefogjuk továbbra is

azokat, akik a templomot építették. Ezért nem jár majd munkabér, de jár az a lelki erő, amely nélkül nincs újjáépítés."

c) Az énekművészet hódolata

Az egyházmegye területéről az ünnepre öt énekkar jött, hogy az újonnan felszentelt templomban vallásos és művészi élménnyel gazdagítsa a lelkeket. „Az öröm és vidámság e napján — mint Werner Alajos mondta — csokrot akartak kötni hálatelt dallamokból, ujjongó ritmusból, hangoknak és szíveknek összecsengéséből: kárpótlásul az elsírt könnyekért, zálogul a jövő mosolyáért, de legfőképpen köszönetül a Boldogasszonynak azért, hogy szent kedvet adott fölépíthetni dómjának romjait."

A templomszentelés délutánján Mindszenty József hercegprímás és a főpásztorok jelenlétében két órán keresztül háromezer hívő lelke emelkedett Isten felé az áhitat szárnyain. A hangverseny preludiumát dr. Werner Alajos, a Zeneművészeti Főiskola tanára adta a szószék-ről elhangzott bevezető elmélkedésével.

„Az emberiség történelme — úgymond — az elveszett paradicsom romjai alól indult el és romok között vezet tovább az útja. De voltak az emberiségnek énekes prófétái, akik nem tudtak beletörödni a romokba, hanem a zsoltárossal (Ps. 107) a romok közé kiáltották: „Ébredj citera, hárfa, — Dalommal a hajnalt pirkadni keltem,“ — s megpendítettek régi dalokat az elvesztett paradicsomról, megütöttek új hangokat a meg-hódítandó paradicsomról.

Mi volt az a csillag, amely mindig tüzelte és hívogatta őket, s nem engedte lantjukat lehangolódni és éneküket elfáradni? A paradicsomi romok felett az Úr Isten meggyújtott egy csillagot: a stella matutina-t, a Boldogságos Szűz alakját. S azóta a keresztény hívők és művészek körülvették, körülzsongták ezt a csillagot a művészetek minden ágával, festésszettel, szobrászattal, költésszettel, és építésszettel, de legfőképpen a szív nyelvével és a lélek szárnyalásával: a muzsikával. Még nem állottak Mária-templomok (az első 363-ban épült) és a kalendáriumba még nem voltak beiktatva a Mária-ünnepek (az elsőt 380 körül ünnepelték Szíriában), de a szir Szent Efrém nyomán († 373), a keresztények már akkor mondtak naponként és óránként dicséretet a Szűz Anyának. Az összes keresztény népek bölcsője felett az Anyaszentegyház már

Máriáról dalolt mint „tenger csillagáról”, „ég kapujáról”, „boldog mennyországnak drága gyöngyvirágáról”.

Talán nem véletlen, hogy a magyar zenetörténetben az első, hangjegyekkel is leírt énekes emléküink a Boldogságos Szűzről dalol: Vásárhelyi András ferences barát éneke: „Angyaloknak Nagyságos Asszonya”, amelyet a Nádor-kódex őrzött meg számunkra (1508.). Még jóval a török-tatár romok előtt és jóval az idegen hitújítás romjai előtt a magyar nép szívébe és vérébe oltatott a Boldogságos Szűz énekes dicsérete. A viharos-véres századok folyamán ezek a Mária-énekek visszhangoztak a magyar romok között, — akár egyesek szívében, akár az egész nemzet történetében: ezek a Máriás énekek balzsamozták vigaszukkal fájo szívünket. Ó, hányszor dudolt a Boldogasszony mindnyájunk szívébe, a nemzet lelkiismeretébe, az egész emberiség történetébe! A siralomvölgy mélyeiben, csillagtalán éjjeken és eltévedt útakon, amikor sötét gondolatok kísértettek, fel-felcsendült a lelkünk mélyéről, vagy távoli angyalajkáról az Ave Maria, a Salve Regina, a Maris stella, a Boldogasszony Anyánk, vagy a Nyujtsd ki mennyből ó szent Anyánk kezedet! — S a hangok, az elvesztett paradicsomba visszahívó hangok újra elirányítottak s a romok közül az életbe lendítettek bennünket.

Most, a Boldogasszony-koncerten Szombathelynek és az egyházmegyének áldozatos énekkarai és énekesei mindnyájunk nevében és hálából bemutatják azokat a zengő Mária-templomokat és kápolnákat, amelyeket évszázadok folyamán az élő hit, az érző szív és a daloló lélek épített. Ezeket a zengő templomokat a bomba nem pusztíthatta el, de az idő vasfoga sem kezdheti ki szépségüket és fényüket, mert naponta újra-épülnek áldozatos szívek húrjain és szárnyaló lelkek ajkain.”

A szónok elhagyta a szószéket s a szentélyben megzendült az ének. Öt vegyeskar szerepelt a műsoron:

a szombathelyi székesegyház Cecilia-kórusa, Horváth Boldizsár karnagy vezényletével;

a kőszegi Egyházi Énekkar, Szabó János karnagy vezetésével;

a zalaegerszegi Egyházi Énekkar, Vargha Ferenc vezényletével;

a szombathelyi Szalézi kórus ének- és zenekara, melyet Schmidt Mihály karnagy vezényelt;

a Schola Cantorum Sabariensis országos hírű együttese dr. Radvány Mihály vezényletével. Az énekkarok a többszólamú egyházi ének gyöngyeit adták: Liszt, Kodály,

Bárdos, Werner, Harmat, Deák és Szabó alkotásaiban a művészi magyar kórusok szépségeit ragyogtatták; Victoria, Lassus, Viadana, Pagella, Josquin és Schubert remekeiben pedig a külföldi polifonia gazdag világát tárták fel.

A megszólaltatott kórusművek mindegyikéből a Boldogasszony alakja ragyogott elő. Más és más szerzőtől, de egyazon gyermeki szeretettel és művészi átéléssel mindegyik énekkar ajkán felcsendült a Szent Szűz köszöntése: Ave Mária. A máriás énekek ihlete átvitte a hallgatókat a betlehemi Kisded ringó bölcsőjéhez, Simeon reszkető karjaihoz, s a Golgota gyötrelmes útjára. Elővarázsolta az ének az Isten Anyjának glóriás arcát és a Fájdalmas Anya könnyes tekintetét, hogy aztán a megdicsőült és megkoronázott Szent Szűzhöz szálljon, akinek oltalmában és szavának erejében van minékünk nagy bizodal-munk.

Felejthetlenné tette a Boldogasszony hangversenyt a szereplő énekkarok közös kórusa, amely a Boldogasszony Anyánk ősrégi éneket Harmat Artur feldolgozásában és a szerző személyes vezényletével szólaltatta meg.

Megrázó erővel fogta meg a lelkeket, bűnbánatot, esdeklést, bizalmat vitt a szívekbe és még sokáig zsongott a távozők emlékében: Romlott hazánkról ne feledkezzél meg, szegény magyarokról...

4. Fény az éjszakában,

a) Gyertyás körmenet

A városra leereszkedett az alkonyat. Mintha a katakombák egyháza indult volna meg, úgy jött a nép. A Zanati-úttól és Olad községtől befelé, másik irányban Kámontól Szentkirályig hullámozott a hívők serege s a belváros utcáin, valami láthatatlan erő vonzása alatt, órákon keresztül vonult a szalézi templom felé. Esti 8 óra után a Szalézi tértől kiindulva sorakozott a beláthatatlan sereg a Tancsics Mihály-, Kálvária- és Óperint-utca másfél kilométeres útvonalán, hogy részt vegyen a Segítő Szűz Anya gyertyás körmenetén.

Kovács Sándor megyéspüspök búcsúzott a Szent Quirinus templomtól, ahol harmadfél éven át Don Bosco fiai

páratlan szeretettel álltak rendelkezésére a székesegyházától megfosztott főpásztornak.

Visszaidézte az ott végzett püspöki funkciók emlékét: a férfiak lelkigyakorlatát, a püspöki szentmiséket, az első vasárnapi szentségimádásokat.

„Don Bosco fiainak — folytatta a főpásztor — nagy ünnepe a kisasszony napi „Segítő Szűz Anya” körmenet, amely ma belefoglalja az egyházmegye ünnepébe. Elvisszük innen a Segítő Szűz Anya szobrát, hogy ezzel is bizonyosságot tegyünk szeretetünkről Édesanyánk iránt. Szimbolikusan visszavisszük a katedrális is: a püspöki ténykedések, mint az olajszentelés, papszentelés, az ünnepi nagymisek ezentúl ismét a székesegyházban lesznek. De azért nem felejtjük el, hogy ez a templom nekünk hajlékot adott. Köszönetemet nem tudom jobban kifejezni, mint azzal az óhajjal, hogy Don Bosco közbenjárása áldja, védje és oltalmazza fiait; éljen bennük az ő szelleme és Szombathelynek ez a plébániája, mely valamikor a városnak elhagyott része volt, virágozzék kegyelemben, gazdagodjék erőben s legyen szent földje az Isten országának.”

Aztán megszólaltak a szalézi templom és a város összes templomainak harangjai, kigyúltak az ablakok és negyvenezer hívő, kezében égő gyertyával, énekszóval elindult a székesegyház felé és kísérte a Segítő Szűz Anya szobrát. A körmenetet *Pétery József* váci püspök vezette s részt vett rajta a hercegprímás és az egész püspöki kar. Legalább tízezer vidéki csatlakozott a körmenethez, köztük Zalaegerszeg ezer, és Szentpéterfa nyolcszáz hívője. Az indulás pillanatában érkezett porosan, 42 km-es gyalogzarándokúton Zalaháshágy kétszáz főnyi csoportja. A város és falu népének közös áhitata kísérte másfél órán át a Szent Szűz szobrát végig a városon. A körmenet eleje az indulás pillanatában az Óperint-utcai hídnál állott, a vége pedig a Szalézi templomtérén. A felnőttek között vonult külön csoportokban a szombathelyi ifjúság a hitoktatók vezetésével. A körmenet útvonalán mindenütt virág, égő gyertyák és a Szűzanya szentképei díszítették az ablakokat. A körmenetben résztvevők kezében szentolvasó, énekszöveg és égő gyertya. A máriás énekeket váltogatta a szentolvasó egy-egy tizede. Bensőséges áhitat órái voltak ezek. Egy szív, egy lélek a vonuló soka-

ság, s felemelő élmény azok számára is, akik kívülről, a járdák széléről égő gyertyával kezükben, a meghatottság örömkönnyei közt nézték a magyar Mária-tiszteletnek páratlan megnyilatkozását.

A székesegyház reflektorok fényében tündökölt. Tíz óra elmúlt, mire a hatalmas menet odaért. *Bánáss László*, veszprémi püspök lépett a szószékre és tolmácsolta az ünnepi hangulatot.

„Elfogódott szívvel állok a székesegyház boltívei alatt a tündéri gyertyás körmenet hatása alatt. A Szűzanya bizonyára mosolyogva nézett Szombathely utcáira, látva azt az odaadó szeretetet, melyet Szombathely népe feléje mutatott. Mikor láttam ezt a hömpölygő áradatot, elgondolkoztam a magyar nép bűnein és erényein, a néplélek e csodálatos szövevényén, amely ösztönösen mindent élniakarásának szolgálatába állít.”

Azután fejtegette a magyar nép életerejét. „A közelmúltban a magyar nép mindenkinek csodálatára, új irányt szabott politikájának. Ösztönösen megérezte, mennyire szükséges neki az oltár. Először tehát hozzáfogott a léleképítéshez, aztán a romok eltakarításához és végre most hozzá akar fogni az ország építéséhez. Nemrég lesújtva álltak a szombathelyiek is összeomlott székesegyházuk körül és megrendült lélekkel nézték a romokat. De az első levertség után feleszméltek és hozzáfogtak először a templomuk újjáépítéséhez.

Ez az élniakarás rámutat arra a kapcsolatra, mely a magyar újjáépítés és Máriaszerelem között van. A magyar nép ősi Máriatisztelete görcsös ragaszkodás Nagyasszonyához, aki a nemzetet mindig felemelte az elesettségből. Amióta első királyunk utódnélküliségben rábízta nemzete sorsát, a magyar népnek meggyőződésévé vált, hogy csak benne lehet bizalma. Megérezte, hogy Nagyasszonya neki az édesanyát, a megváltást és az életet jelenti. Ez a hagyományos meggyőződés magyarázza a közelmúltban milliós zarándoklatait: a máriapócsi, máriaremete, sümegi, andocsi, gyüdi, celli és csongrádi eseményeket.

a) *Édesanya!* Fenséges fogalom, legszebb kivirágzása az Isten gondolatának. Ebben az eszményben van benne az égi Anya is. Mária, Krisztus Anyja, a földi anyák példaképe. A magyar rajta keresztül ismeri meg ideálját és nőtisztelőt. Ahol kipusztul a Mária-tisztelet, ott a nő rabszolga és cinkostárs; ott hiába is keresed a boldogságot. A család alapja a gyermek. Amely nemzet ezt nem akarja megérteni, az nem érdemli meg az életet. Ha hagyja elkallódní a családot és nem siet segítségére a nemzet reményének, a gyermeknek: megérdemli a sorsát.

b) Mária a *megváltás eszköze*: Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. Isten Anyja is odaadta egyszülött Fiát az emberiség megváltására. Aldozatot vállalt mellette, s ebben nyer különös értelmet szava: Íme, az Úrnak szolgálója! Az élet küzdelmében jelentős ez a szó: Uram, legyen a te akaratod szerint. Nehezen tudjuk kimondani; de ha kimondtuk, bármilyen veszteség ért az életben, megkönnyebbülést érzünk. A szenvedésekért jutalom jár: az élet koronája, melyet azok kapnak meg, akik mindhalálíg hívek maradnak. A szenvedés elviselése igazi Krisztus követése, azért az ő Szívének kívánsága. Mária ebben is példaképünk.

c) Mária *életünk*, mert záloga az élet kenyerének. Jézus teste az élet kenyere, aki ezt eszi, örök élete van. S ezt a testet Mária által kaptuk. Krisztus szentségi testét fogja Szombathely hívő népe imádni egész éjjel. Krisztus testével kell táplálkoznunk, mert benne isteni erő van.

Az emberi szívekben nagy tisztulás megy végbe. Tömegek járnak templomba, olyanok is, akik eddig kerülték. Sokan még nem jutottak el az oltárig. Addig azonban nem lesz megújulás, míg a hívek, férfiak és nők egyaránt, nem jutnak el az oltárig. A szellemi megújulás csak Krisztuson át valósulhat. A közelmult nagy körmenetében már nem voltak túlsúlyban a nők. Megindultak a férfiak is, csak kis biztatás kell nekik és elmennek az oltárig. S akkor majd megújul Magyarország. Bizunk benne, hogy rásegít a nagyhatalmú Szűz, aki segíteni tud, és akar, mert Krisztus mellett ismerte meg az irgalmasságot. Segítő keze érzik a magyar sorson Szent Istvántól napjainkig. Azért énekeljük bizalommal: Nyujtsd ki mennyből, ó Szűzanyánk, kezedet, oltalmunk Isten után csak te lehetsz! Segítségé azonban csak akkor lesz hathatós, ha megtesszük Jézus akaratát.

Ilyen érzésekkel boruljunk le most az Oltáriszentség előtt. S mikor Jézust imádjuk, kérjük Anyját, hazánk reményét: Bús nemzeted zokogva esd, nyujtsd irgalomjobbod feléje, botlásaiért ó meg ne vesd."

b) A világ világossága

A szentbeszéd után kitették a főoltár trónusára az Oltáriszentséget. A világ világossága ragyogott a sötét-ségben. A hívek a szentségi Üdvözítő színe előtt virrasztottak és imádásában töltötték az éjszakát.

Az istentiszteletet a székeskáptalan és a papság ünnepi zsolozsmája nyitotta meg. Újra felhangzott Isten dicsérete, mely harmadfél évvel ezelőtt azon a gyászos

március 4-én elnémult. A szentély két oldalán váltakozva zengett a zsoltár.

Éjfélkor karácsonyi hangulat borult az adoráló hívekre. Kezdetét vette a vasvár—szombathelyi székeskáptalan szentmiséje, melyet Rogács Ferenc nagyprépost, pápai protonotárius celebrált. A kóruson Schmidt Mihály karnagy vezetésével a szalézi ének- és zenekar kísérte a szentmise cselekményét.

Éjfél után egy órakor kezdődött a szombathelyi plébániák egy-egy órás szentségimádása. A szentórát a ferences plébánia nyitotta meg; utána a domonkos plébánia hívei végeztek adorációt. Három órakor a városkörnyéki Olad és Szentkirály plébániájának közös szentségimádása már szentmisével kezdődött. Folytatták Kámon és Herény község hívei, akik 1930-ig a szombathelyi egységes plébániához tartoztak. Hajnali öt órakor a Jézus Szíve plébánia hívei, a szállások jöttek adorálni, kiknek új plébániatemplomát a földdel tették egyenlővé a bombák még a székesegyház pusztulása előtt. Reggel 6 órakor a székesegyházi főplébánia Te Deumos szentmiséje fejezte be az éjszakai szentségimádást.

Szakadatlanul szállt a szentségi Üdvözítőhöz a csendes imádás és lelkes dicséret. A papság állandóan gyónatott és áldoztatott. Ezen a szent éjszakán keveset aludt a város. A szentségimádási órákra induló és onnan hazatérő zarándokok Mária éneke hullámozott az utcákon, mint boldog virrasztók reggeli köszöntése. Ennek az éjszakának nem volt riasztó árnyéka, csak boldog fényessége. A testek fáradtságát legyőzte a lelkek ébersége. A Szent Szív szeretete virrasztott a város felett.

A szombathelyi egyházmegyei főhatóság 2.800/1947. sz. engedélyével.
Martineum Könyvnyomda Rt. Szombathely. – Felelős: Maitz Ferenc.



Toronyi István

Toronyi Németh István. A valaha sokat mondó név ma több évtizedes moha alatt szunnyad. Költő volt, író volt: a két világháború közti Szombathelyi irodalmi életének egyik jeles alakja. A nagy világválság idején, 1929-ben jelent meg első könyve **Harcos élet** címmel a szombathelyi papnövendékek támogatásával. Tizennégy elbeszélés látott benne napvilágot a falusi szegénységről. A kötetre Móricz Zsigmond is felfigyelt, levelet írt az ifjú írónak, gratulált neki és jelképesen keblére ölelte. Toronyi István várta, várta, hogy az ország egyik legnevesebb folyóiratában majdcsak írjak néhány sort. A méltatás azonban elmaradt. Tasi Józsefnek, a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársának 1984-ben írt levelében derült fény arra, mi lehetett az oka az elhallgattatásnak. Móricz Zsigmond hagyatékában ráakadt Toronyi István elbeszéléskötetére, benne a fiatal író ajánlásával. "Móricz Zsigmondnak, a mesternek, aki a Légy jó mindhaláligban a lelkünk gyökeréig ásott - ne essék nehezebbre elfogadni ezeket a szürke, falusi írásokat. Jánosháza 1930. március 1. Toronyi Istvántól."

Tasi szerint, valószínűleg azért nem jelent meg a kötetéről recenzió a Nyugatban, mert a kritika Babits Mihályra tartozott, s Móricz talán elfeledte átadni a **Harcos életet** Babitsnak.

Idill helyett a falusi emberek küzdelme, "harcos élete" elevenedik meg ezekben az írásokban. Balladai tömörséggel mondja el a szegény- és gazdalegény erőltetett barátságát (Sugott a halál), melynek végkifejlete erkölcsi magaslatra emeli mindkettőjüket. A kötet talán legértékesebb elbeszélése egy különcöt mutat be (Hegykirály), akit a faluban mindenki ismert, de a maga valóságában senki. A lelke mélyén súlyos tragédiát takargatott, s élete végnapjaiban, mielőtt megtért a "Királyok Királyához", az ifjú papnak "gyónta" meg a titkot.

A kor szociális igazságkeresése készítette pár évvel később az **Égnek az asztagok** című verseskötet kiadására. Bárdosi Németh János, aki Finta Sándortól, Pável Ágostontól, Ősz Ivántól örökölte a Faludi Társaság vezető tisztségét, a Vasi Szemle egyik 1938-as számában méltatta ezeket a verseket. A lírai kötet egyértelműen igazolja: Toronyi István verseiben sokkal erősebb, mint prózáiban. "Patak vagyok / Nagy útra küldlek / fehér magasokból kegyelem-glecserek / s láthatatlan kezek / egy titkos vágyat ejtettek belém / s azóta Tengert keresek..." - tárta fel lelkét mindjárt a könyv első versének soraiban. A Kis életem kié? címűben pedig egyértelművé teszi: "Kis életem most már az Istené". Megindítóan kezdi a Káplán hajnali imádságát: "Uram, én csak ekevas vagyok", akinek azonban "láng világítja ifjúságát". A vers metafora, s mint minden lírai megnyilatkozásban, ebben a versben is maga a költő áll olvasói elé .

A lámpagyújtogató énekében ennél is többet árul el önmagáról; a pályaindulásról, a papi hivatás méltóságáról, szépséges gyötrelmeiről. A legtöbb költemény azonban az őt körülvevő világról, a vele való kapcsolatokról szól: az ember áll középpontban - küzdelmeivel és gyötrelmeivel. A címadó versben, *Égnek az asztagok!* a magyar valóság, legfőképp a falusi élet kínjai elevenednek meg, s jajongva kéri az urakat, mentsék meg a magyar parasztot, mert "Falusi családok szérűskertjében / égnek az asztagok!"

Bárdosi Németh János így jellemezte ezeket az idöket: "Érdekes kor volt... Egyfelöl a nagy elesettség, a falusi nincstelenség és városi proletárok nyomora, a fiatal értelmiség kilátástalan helyzete, munkanélküliség, a munkásság jogos harcainak sorozatos megtörése, másfelöl forrongó szellemi mozgalmak pezsgését észleltük mindenütt az országban. Szombathelyen is sokféle fény égett az ember jobb hitéért és a szépség szaváért.

E kor íróihoz tartozott Toronyi István, aki még papnövendék korában megismerkedett a vasi irodalom legjelesebbjeivel. Csatlakozott hozzájuk. Rendszeresen részt vett a Kultúregyesület munkájában, írt, levelezett, eljárt a kör rendezvényeire, felolvasó esteken vett részt. Szombathely akkoriban "a nép és irodalom bástyája volt, a vidék egyik legjelentősebb szellemi központja". Toronyi István írásait rendszeresen közölte a későbbi *Írott Kő* című folyóirat is.

A háború után, 1947-ben jelent meg **Szombathely ünnepe** című riportkönyve, amely a lebombázott székesegyház újjáépítésének és felszentelési ünnepségeinek hiteles történetét örökíti meg. A könyvet, az *Égnek az asztagok* című verseskötettel együtt őrzöm, amelybe a következő sorokat írta a szerző: "Szeretettel salköveskúti "fényes" első találkozásunkra, Toronyi Pista bácsi".

"A múltat a jövőért szeretjük" - idéztük Goethét. Nehéz szavakkal valahonét nagyon mélyről tört fel a múlt ennek a nyolcvannégyesztendős aggastyánnak az emlékezetéből. Toronyi István soha nem tartotta magát nagy írónak, az írást inkább egy gyönyörű kalandnak, amely legfeljebb hivatása holdudvarának számított. Valamifajta lenge fényt látott benne, amely elkísérte a papi pályán.

Sokgyermekes toronyi család sarja, akit főleg szülei ösztökéltek a papi pályára. Apja "arcán szép szivárvány", anya szemében "a kilencedik áldássá váló átok", s egy lány könnyében "új csodafa-remény" villant - ám "kis élete" mégis másé, az Istené. Verseiben rejtőzködő életútját bejárta tizenöt stáción kellene elidőzni; ennyi állomása volt életének, amely végül is **Salköveskútra** vitte, s innen már sehova nem vezetett.

Egyetlenegnél mégis meg kell állnunk: a hetediknél. Zalaegerszegen egy évig "Mindszenty József káplánja. Tanult tőle, megszerette, azért is tudott néhány évvel később oly meghatóan írni róla **Szombathely ünnepel** című könyvében.

A romjaiból újjáépült székesegyházát ugyanis ő szentelte fel, aki akkor már Magyarország hercegprímása. "Boldog az a nép, amely az újjáépítést a templomoknál kezdi!" - idézte szavait egykori káplánja, egy-két év múlva pedig kimondani sem volt tanácsos, hogy valaha együtt szolgált az "áruló" Mindszenthlyvel. Lehet, hogy mindennek köze volt Toronyi István pap-költő elhallgatásához? A Szombathely ünnepét ugyanis nem követte újabb mű, elvértve írt egy-egy- rövidebb cikket, vagy verset az Új ember című lapban, még ritkábban a Vigíliában. Jó barátja lett Fekete István, levelezett Kodály Zoltánnal, több jeles személyiség haláláig számon tartotta. Testvérének érezte Székely Lászlót, aki ifjú korában élete kockáztatásával kimentette a Rába örvényéből.

A megrokkant, azóta felújított plébánia, az a kis szoba, amelyben végnapjait élte, sok mindenről tudna mesélni. Ő sajnos már nem. Toronyi István délceg termete megroppant, éles elméje tompább lett, élményei elmosódtak. Unokahuga, Kiss Anna viselte gondját, 1984. óta jóformán már híveivel sem találkozott, bár otthonában sokan és gyakran felkeresték. Napjai elszürkültek, s egyre lassúbbá váltak, szeme nem bírta már a betűtengert; láthatatlan falak zárták el a külvilágtól. A költő, az író már rég meghalt benne. Ágya fölött a keresztre feszített Krisztus, a szemközti falon Szűz Mária aranykeretes képe nézett le rá És a csönd: az egyre sűrűsödő homályba lassan-lassan elmerült.

Ilyennek láttam őt utoljára.

- Üdvözlök minden ismerőst és ismeretlent. Mondd meg nekik: Toronyi István még él!

Így váltunk el. Nemsokára jött az üzenet: Toronyi Németh István átment az égiekhez. Áldásos papi tevékenységének utolsó állomáshelyén, Salköveskúton vettek tőle végső búcsút hívei, barátai és mindazok, akik ismerhették és szerették.

Ekevas volt, szívtől szívekig húzta, a barázdát.

Kívánságának megfelelően szülőhelyén, Toronyban kapott végső nyughelyet.

MŰVÉSZET BARÁTAI 2006. május - június, 10 - 12 oldal

Németh *István* (Torony, Vas vm., 1906. okt. 6.-Székesfehérvár, 1991. júl. 20.): plébános. - 1929, VI. 16: Szombathelyen szent. pappá, Jánosházán kp., 1931: Zalaegerszegen hitokt., 1932: Salköveskúton, Alsóságon kp., 1934: Szombathelyen hitokt., 1937- 49: az AC titkára, 1942: ppi tanácsos, 1949: Salköveskúton plnos. M: *Égnek az asztagok*. Versek. Szombathely, 1937. - 1940-45: a *Kat. Tudósító* munk. - Irói neve: Toronyi István, T. Németh István.88

Géfin III:293. - *Schem. Sab.* 1972:177. (s.v. T. NémethIstván); 1977:98. (s.v. T. Németh István) - *Diós* 1995:152. - *Gulyás/Viczián* XIX:438.

For more information:: [HTTP://lexikon.katolikus.hu](http://lexikon.katolikus.hu)